

Podstawa programowa

wiedza o społeczeństwie, etap III, zakres rozszerzony, rok szkolny, od którego obowiązuje: 2024 / 2025, oficjalna

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia ze zmianami z dnia 28 czerwca 2024 r.

Cele kształcenia - wymagania ogólne:

I. W aspekcie stosunku do prawdy, stałego zmierzania do jej poznania i odróżniania od fałszu oraz ćwiczenia w rozpoznawaniu stopnia pewności i prawdopodobieństwa. Uczeń:

1) ma rzetelną wiedzę o kulturowych, politycznych i gospodarczych aspektach życia społecznego, ze szczególnym odniesieniem do współczesności (przede wszystkim w odniesieniu do Polski, z uwzględnieniem aspektów międzynarodowych)

2) odróżnia to, co trwałe, od tego, co zmienne, a także to, co uniwersalne, od tego, co partykularne i związane z tradycjami lokalnymi - w życiu narodów i państw, w pojęciach i doktrynach politycznych i prawnych, w kulturze życia codziennego, komunikacji społecznej i kulturze politycznej, w instytucjach międzynarodowych.

II. W aspekcie stosunku do dobra, przyjęcia go jako głównego kryterium wartościowania moralnego, odróżniania go od zła oraz ćwiczenia w ocenie intencji i skutków według słuszności, pożytku i szkody. Uczeń:

1) rozpoznaje to, co w życiu społecznym sprzyja rozwojowi człowieka, oraz przyczynia się do zachowania i pomnożenia dobra wspólnego w różnych społecznościach

2) ocenia zjawiska życia społecznego.

III. W aspekcie stosunku do życia, czyli osobistego zaangażowania, kształtowania zamierzeń według własnych pasji, zdolności oraz poczucia wspólnoty i służby. Uczeń:

1) interesuje się życiem zbiorowym, wyraża gotowość do osobistego podejmowania zadań społecznych i zaangażowania obywatelskiego w duchu patriotyzmu jako mądrej miłości ojczyzny ukształtowanej w tradycji Rzeczypospolitej

2) rozumie znaczenie cnót indywidualnych i społecznych, praw i obowiązków, wolności i odpowiedzialności, szczęścia osobistego i rozwoju ludzkich wspólnot oraz sprawiedliwych praw i roztropnej polityki

3) buduje własne wypowiedzi na temat zagadnień życia społecznego, formułuje oceny i je uzasadnia, uczestniczy w debacie - z myślą o własnym rzetelnym i twórczym udziale w życiu publicznym.

Zalecane warunki i sposób realizacji:

Podczas realizacji celów kształcenia dla przedmiotu wiedza o społeczeństwie w zakresie rozszerzonym należy odwołać się do różnorodnych metod dydaktycznych, które mają wspomagać uczniów w szeroko pojętej edukacji obywatelskiej. Wiedza o społeczeństwie w zakresie rozszerzonym ma utrwalić w umysłach uczniów spojrzenie na „rzeczpospolitą” jako na dobro wspólne wszystkich obywateli, które jest „dane i zadane”, niesie za sobą nie tylko prawa, lecz także obowiązki, wymaga zarówno wiedzy o naszym dziedzictwie kultury politycznej i obywatelskiej, jak i brania odpowiedzialności za jego trwanie i pomnażanie.

Zaleca się, aby uczniowie rozwijali swoje umiejętności prowadzenia dyskusji, analizowania zjawisk kulturowych, społecznych i politycznych oraz formułowania ich syntetycznych ocen.

W tym kontekście należy w toku nauczania przedmiotu zachęcać uczniów do prowadzenia debat oraz pracy nad projektami grupowymi. W tym ostatnim zakresie pozostawia się duże pole do własnej inwencji nauczycieli. Praca z podręcznikiem powinna być uzupełniona o inne narzędzia dydaktyczne, takie jak: materiały źródłowe, słowniki, leksykony, mapy, wykresy, diagramy, opracowania statystyczne.

Zaleca się organizowanie wycieczek edukacyjnych, np. do instytucji, organizacji i stowarzyszeń związanych z funkcjonowaniem państwa polskiego (m.in. Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej) oraz społeczeństwa obywatelskiego (np. wizyta w wybranej organizacji pozarządowej). Nauczyciel

może również organizować spotkania uczniów z osobami zaangażowanymi w działalność wspomnianych instytucji, organizacji i stowarzyszeń.

Zalecane jest korzystanie z nowych technologii. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na możliwość sięgania do zasobów ogólnie dostępnych w Internecie (np. wykorzystania wartościowych filmów edukacyjnych czy innych materiałów treściowo związanych z materiałem nauczaniem w ramach przedmiotu wiedza o społeczeństwie).

Wymagania szczegółowe:

I.

Człowiek - koncepcje i aspekty. Uczeń:

I.1)

przedstawia główne filozoficzne koncepcje człowieka,

I.2)

odróżnia podstawowe obszary filozoficznej refleksji o człowieku,

I.3)

charakteryzuje, na czym polega pojęcie społecznej natury człowieka obecne w kulturze europejskiej od grecko-rzymskiej starożytności,

I.4)

definiuje pojęcie osoby i wskazuje na jego kulturowe, filozoficzne, psychologiczne i religijne tło (wpływ chrześcijaństwa).

II.

Dobro wspólne. Uczeń:

II.1)

przedstawia ogólne określenie dobra wspólnego (bonum commune) jako podstawy życia wspólnego oraz przykłady dobra wspólnego właściwego różnym wspólnotom ludzkim,

II.2)

charakteryzuje wynikający z zasady dobra wspólnego aspekt obowiązków jednostki względem wspólnoty,

II.3)

przedstawia sprawiedliwość społeczną jako zasadę udziału członków wspólnoty w dobru wspólnym,

II.4)

analizuje cechy indywidualizmu i kolektywizmu w aspekcie psychospołecznym i instytucjonalnym, wykazuje zróżnicowanie kulturowe świata w tych aspektach.

III.

Spółeczności i wspólnoty. Uczeń:

III.1)

wyjaśnia kluczową rolę rodziny jako miejsca budowania najważniejszych relacji społecznych,

III.2)

charakteryzuje religię w jej wymiarze społecznym, analizuje religijność we współczesnym społeczeństwie polskim i porównuje ją z religijnością w innym społeczeństwie,

III.3)

charakteryzuje władzę jako fenomen społeczny i rozróżnia rodzaje władzy, wskazuje specyficzne cechy władzy politycznej, charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy państwowej,

III.4)

charakteryzuje atrybuty państwa jako organizacji politycznej (terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną), przedstawia cechy władzy państwowej,

III.5)

przedstawia najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska),

III.6)

charakteryzuje przepisy prawa będące podstawą nadawania obywatelstwa polskiego,

III.7)

przedstawia różne koncepcje narodu (polityczną i etniczno-kulturową), charakteryzuje czynniki narodotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej,

III.8)

charakteryzuje zmiany w strukturze narodowościowej Polski po 1939 r. oraz ich kulturowe, polityczne i społeczne konsekwencje,
III.9)

wymienia największe mniejszości narodowe w Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823),
III.10)

charakteryzuje obecną politykę państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, wychodząc od postanowień Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
III.11)

wymienia najważniejsze postaci z kręgu mniejszości narodowych, etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym o wybitnym zaangażowaniu we wzbogacanie kultury,
III.12)

wyjaśnia kwestię akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych, w tym migranckich, wykazuje, że rodzaj stosowanej polityki państwa w różnym stopniu i kierunku wpływa na te zjawiska.

IV.

Społeczeństwa i socjalizacja. Uczeń:

IV.1)

charakteryzuje społeczeństwa zbieracko-łowieckie, nomadyczne i rolnicze, charakteryzuje wybraną współczesną społeczność tego typu,

IV.2)

charakteryzuje wiejską społeczność tradycyjną, wskazuje na różnice między społeczeństwem przemysłowym i poprzemysłowym,

IV.3)

porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców, wyjaśnia zjawisko socjalizacji odwróconej,

IV.4)

wyjaśnia pojęcie kapitału społecznego i charakteryzuje jego znaczenie dla rozwoju państwa i społeczeństwa.

V.

Różnice społeczne. Uczeń:

V.1)

podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej,

V.2)

analizuje sposoby adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w Rzeczypospolitej Polskiej, wskazuje na przyczyny degradacji i awansu społecznego przedstawicieli klas społecznych,

V.3)

przedstawia strukturę warstwową współczesnego społeczeństwa polskiego,

V.4)

porównuje skalę nierówności społecznych w Rzeczypospolitej Polskiej i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych,

V.5)

charakteryzuje wybrany problem życia społecznego w Rzeczypospolitej Polskiej, rozważa różne możliwości jego rozwiązania,

V.6)

charakteryzuje zjawisko nierówności społecznych jako problem globalny oraz potrafi wskazać na jego przyczyny i skutki,

V.7)

przedstawia przyczyny i skutki konfliktu społeczno-ekonomicznego w wybranym państwie.

VI.

Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń:

VI.1)

wyjaśnia, czym jest społeczeństwo obywatelskie, charakteryzuje polskie tradycje w tym zakresie (dziedzictwo I Rzeczypospolitej i ruchu organicznikowskiego w XIX w.),

VI.2)

podaje współczesne przykłady funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce,

VI.3)

charakteryzuje główne kierunki i formy aktywności organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej,

VI.4)

porównuje status prawny stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawia tryb rejestracji tych organizacji,

VI.5)

opracowuje projekt działań społecznych na rzecz wspólnoty lokalnej,

VI.6)

charakteryzuje specyfikę spółdzielczości i rodzaje spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej,

VI.7)

charakteryzuje cele i działania związków zawodowych oraz innych organizacji reprezentujących interesy różnych kategorii społeczno-zawodowych, przedstawia związki zawodowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej.

VII.

Migracje i kwestia demograficzna w Polsce i we współczesnym świecie. Uczeń:

VII.1)

wyjaśnia, czym są: migracja, imigracja, emigracja, repatriacja,

VII.2)

charakteryzuje zasięg i skalę przemieszczeń ludnościowych na ziemiach polskich w XX i XXI w. ,

VII.3)

przedstawia proces repatriacji Polaków w XX i XXI w., wskazuje różnice między „repatriacją” a „wysiedleniem”,

VII.4)

wskazuje największe skupiska Polaków na świecie w XXI w.,

VII.5)

charakteryzuje wkład emigracji polskiej w polskie życie narodowe w XX i XXI w.,

VII.6)

wyjaśnia, czym jest „Karta Polaka” i wskazuje przykłady jej praktycznego zastosowania,

VII.7)

opisuje przyczyny i kierunki ruchów migracyjnych we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem zmieniającej się sytuacji w Europie (od migracji z Europy do migracji do Europy), także w obliczu kryzysu klimatycznego,

VII.8)

wyjaśnia pojęcia niżu i wyżu demograficznego,

VII.9)

charakteryzuje rolę wzrostu demograficznego dla perspektyw rozwojowych kraju, zestawia to z obecną sytuacją Polski w tym zakresie,

VII.10)

charakteryzuje w ogólnym zarysie globalne tendencje demograficzne, wskazując, które kontynenty odnotowują w ciągu ostatnich 30 lat wzrost, a które - stagnację demograficzną.

VIII.

Polityka i kultura polityczna. Uczeń:

VIII.1)

wyjaśnia, czym jest kultura polityczna,

VIII.2)

wyjaśnia, czym jest polityka i myśl polityczna,

VIII.3)

charakteryzuje główne współczesne kierunki myśli politycznej (konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm, chrześcijańską demokrację), wskazuje ich polski kontekst (najważniejsi twórcy, programy, oddziaływanie),

VIII.4)

wyjaśnia, na czym polega totalitaryzm i jakie są jego historyczne źródła, wskazuje różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem,

VIII.5)

charakteryzuje system rządów totalitarnych, porównując najważniejsze cechy ustrojowe Związku Sowieckiego oraz III Rzeszy Niemieckiej,

VIII.6)

wyjaśnia pojęcie faszyzmu i charakteryzuje jego różne konteksty znaczeniowe,

VIII.7)

analizuje zjawisko populizmu obecne we współczesnej polityce i jego konsekwencje,

VIII.8)

przedstawia cechy charakterystyczne państwa demokratycznego na przykładzie III Rzeczypospolitej Polskiej i umieszcza je na tle polskiego dziedzictwa kultury politycznej,

VIII.9)

charakteryzuje rolę kultury jako spoiwa wspólnoty politycznej, wymienia i charakteryzuje wybranych polskich autorów teorii dotyczących zależności kultury, życia społecznego i polityki (np. Ludwika Krzywickiego, Feliksa Konecznego, Floriana Znanieckiego, Stanisława i Marię Ossowskich, Józefa Chałasińskiego),

VIII.10)

analizuje - z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej - postawy społeczeństwa polskiego wobec instytucji publicznych i polityków.

IX.

Komunikowanie społeczne. Uczeń:

IX.1)

wyjaśnia, na czym polega komunikacja społeczna,

IX.2)

charakteryzuje rolę mediów i zmiany zachodzące we współczesnym krajobrazie medialnym (rola Internetu oraz cyfryzacji),

IX.3)

wyjaśnia pojęcia socjotechniki, propagandy i marketingu politycznego, wskazuje różnice między tymi pojęciami,

IX.4)

wyjaśnia pojęcie dyfamacji, podaje przykład oddziaływania propagandowego o charakterze zniesławiającym, charakteryzuje sposoby walki z dyfamacją,

IX.5)

wyjaśnia pojęcie soft power i charakteryzuje znaczenie wizerunku państwa w polityce międzynarodowej,

IX.6)

wymienia przykłady zaangażowania różnych państw na rzecz upowszechniania za granicą korzystnego wizerunku własnej kultury,

IX.7)

podaje współczesne przykłady ograniczania swobody wypowiedzi,

IX.8)

wyjaśnia związek między wolnością słowa a odpowiedzialnością za słowo.

X.

Prawo. Uczeń:

X.1)

rozdziela źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne) oraz ich inspiracje pochodzące z kulturowego dziedzictwa Europy (prawo rzymskie, prawo kanoniczne),

X.2)

wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym oraz pojęcie luki prawnej, rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe, prywatne, publiczne, materialne, formalne, cywilne, karne, administracyjne, pisane, niepisane),

X.3)

wyjaśnia pojęcie praw człowieka oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej,

X.4)

rozdziela generacje praw człowieka, stosując pojęcia praw negatywnych i pozytywnych oraz wskazując na inny stopień ich ochrony, wymienia główne dokumenty dotyczące praw człowieka (z uwzględnieniem prawa krajowego i międzynarodowego, w tym tworzonego w ramach ONZ),

X.5)

przedstawia kwestie urzeczywistnienia wybranej wolności człowieka i stopnia jej ograniczenia związanego z prawami innych osób lub porządkiem publicznym.

XI.

Ustrój i system polityczny III Rzeczypospolitej. Uczeń:

XI.1)

wyjaśnia, na czym polega demokratyczne państwo prawne,

- XI.2)
charakteryzuje polskie tradycje konstytucyjne,
- XI.3)
charakteryzuje tło polityczne towarzyszące uchwaleniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
- XI.4)
charakteryzuje treść preambuły do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
- XI.5)
wymienia najważniejsze organy władzy w Rzeczypospolitej Polskiej, charakteryzuje relacje między nimi w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. ,
- XI.6)
przedstawia proces legislacyjny opisany w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
- XI.7)
omawia najważniejsze organy kontroli państwowej oraz sądownictwa konstytucyjnego,
- XI.8)
charakteryzuje zakres praw człowieka i praw obywatelskich w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., zaczynając od gwarancji prawnej ochrony życia każdego człowieka,
- XI.9)
charakteryzuje główne zasady obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej prawa wyborczego (wybory pięcioprzymiotnikowe, próg wyborczy),
- XI.10)
wymienia główne organy Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej,
- XI.11)
wymienia aktualnych marszałków obu izb polskiego parlamentu,
- XI.12)
podaje znaczenie pojęciowe pierwszego, drugiego i trzeciego czytania ustaw w Sejmie,
- XI.13)
charakteryzuje rolę komisji sejmowych (senackich) w procesie legislacyjnym,
- XI.14)
wyjaśnia pojęcie kworum w parlamencie,
- XI.15)
charakteryzuje pozaustawodawcze znaczenie parlamentu (np. umacnianie więzi z Polonią, rola obu izb w polskiej dyplomacji publicznej),
- XI.16)
wskazuje na elementy demokracji bezpośredniej obecne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
- XI.17)
omawia postanowienia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. dotyczące rodziny i małżeństwa,
- XI.18)
wyjaśnia pojęcie samorządu terytorialnego, charakteryzuje polskie tradycje w tym zakresie,
- XI.19)
charakteryzuje funkcjonowanie organów gminy, powiatu i województwa,
- XI.20)
wyjaśnia pojęcie finansów publicznych, przedstawia modele polityki gospodarczej państwa, wyjaśnia pojęcie i przedstawia rodzaje polityk publicznych,
- XI.21)
przedstawia źródła dochodów budżetu państwa i kierunki wydatków budżetowych w Rzeczypospolitej Polskiej,
- XI.22)
wyjaśnia, jakie są w Rzeczypospolitej Polskiej źródła dochodów samorządu terytorialnego (dochody własne, dotacje, subwencje) i kierunki ich wydatków,
- XI.23)
znajduje i analizuje informacje na temat dochodów i wydatków własnych gminy oraz powiatu.

XII.

Formy ustroju współczesnych państw. Uczeń:

- XII.1)

analizuje sposób wyboru i charakteryzuje formę (jednoosobowa lub kolegialna) głowy państwa we współczesnych republikach, odróżnia prerogatywy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej od innych jego uprawnień,

XII.2)

przedstawia, odwołując się do współczesnych przykładów, typologie współczesnych monarchii ze względu na pozycję głowy państwa (absolutna, konstytucyjna, parlamentarna),

XII.3)

charakteryzuje systemy polityczne oparte na współpracy legislatywy i egzekutywy - parlamentarno-gabinetowy (na przykładzie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) i kanclerski (na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec), wykazuje, że elementy tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej,

XII.4)

charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta - klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej), wykazuje, że elementy drugiego z tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej,

XII.5)

charakteryzuje systemy polityczne z zachwianym podziałem władzy - parlamentarno- -komitetowy (na przykładzie Konfederacji Szwajcarii) i superprezydencki (na przykładzie Federacji Rosyjskiej), przedstawia instytucjonalne warunki funkcjonowania demokracji w takich systemach,

XII.6)

charakteryzuje funkcje legislatywy: ustrojodawczą, ustawodawczą, kontrolną i kreacyjną, wskazuje kompetencje parlamentu w Rzeczypospolitej Polskiej w ramach poszczególnych funkcji.

XIII.

Rzeczpospolita i problem wychodzenia z komunizmu. Uczeń:

XIII.1)

charakteryzuje kulturowy, polityczny, społeczny i gospodarczy bilans rządów komunistycznych w Polsce,

XIII.2)

wymienia najważniejsze wydarzenia związane z przełomem 1989 r. w Polsce oraz w Europie Środkowej,

XIII.3)

charakteryzuje spór polityczny w Polsce po 1989 r. w odniesieniu do sposobów radzenia sobie z dziedzictwem komunizmu,

XIII.4)

wyjaśnia pojęcie partii politycznej, charakteryzuje główne etapy odbudowy wielopartyjnego życia politycznego w Polsce po 1989 r. (ze szczególnym uwzględnieniem zmian w systemie finansowania partii politycznych),

XIII.5)

wymienia reprezentowane w parlamencie Rzeczypospolitej Polskiej partie polityczne oraz osoby stojące na ich czele,

XIII.6)

charakteryzuje transformację gospodarczą w Polsce po 1989 r.,

XIII.7)

wyjaśnia pojęcia prywatyzacji, reprivatyzacji, powszechnego uwłaszczenia,

XIII.8)

charakteryzuje postkomunizm jako zjawisko polityczne i gospodarcze,

XIII.9)

wyjaśnia pojęcia uwłaszczenia nomenklatury i kapitalizmu politycznego, podaje przykłady tych zjawisk w Polsce po 1989 r.,

XIII.10)

wyjaśnia pojęcie sejmowej komisji śledczej,

XIII.11)

wskazuje główne linie debaty i sporu politycznego w Polsce do 2015 r.

XIV.

Polityka zagraniczna Polski po 1989 r. Uczeń:

XIV.1)

charakteryzuje zmiany geopolityczne w otoczeniu Polski po 1989 r. (zjednoczenie Niemiec, rozpad Czechosłowacji i ZSRS) oraz ich znaczenie dla naszego kraju,

XIV.2)

przedstawia główne etapy i konsekwencje wejścia Polski w struktury euroatlantyckie (NATO w 1999 r.) oraz do Unii Europejskiej w 2004 r.,

XIV.3)

charakteryzuje najważniejsze formy regionalnej współpracy w Europie Środkowej, w których uczestniczy Polska: Grupa Wyszehradzka (V4), Trójmorze, relacje z Ukrainą i Białorusią,

XIV.4)

charakteryzuje zaangażowanie Polski w działalność organizacji międzynarodowych (np. misje pokojowe Wojska Polskiego w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych),

XIV.5)

przedstawia zaangażowanie Polski (rządu i organizacji pozarządowych, np. „Pomoc Kościołowi w Potrzebie”, Polska Akcja Humanitarna) na rzecz osób prześladowanych na całym świecie z powodu swojego wyznania (w tym pomoc dla chrześcijan) oraz dla ofiar wojen domowych (Syria, Afganistan),

XIV.6)

charakteryzuje pozycję Polski w debatach nad planowaniem sprawiedliwej transformacji energetycznej i zeroemisyjności Unii Europejskiej oraz realizację wynikających z nich postulatów.

XV.

Kulturowe, polityczne i gospodarcze zmiany na świecie po 1989 r. Uczeń:

XV.1)

wskazuje, kto i dlaczego wygrał „zimną wojnę”,

XV.2)

charakteryzuje nadzieje i obawy towarzyszące pierwszym latom po upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej (w tym kontekście wyjaśnia pojęcia końca historii Francisa Fukuyamy oraz demokracji bez wartości Jana Pawła II),

XV.3)

wyjaśnia pojęcie ludobójstwa i podaje przykłady we współczesnym świecie: Rwanda (1994 r.), Srebrenica (1995 r.),

XV.4)

charakteryzuje przyczyny i przejawy globalnego (politycznego i gospodarczego) wzrostu znaczenia Chin,

XV.5)

wyjaśnia pojęcie wojny hybrydowej i podaje przykłady takich konfliktów,

XV.6)

wyjaśnia pojęcie cyberwojny i podaje przykłady takich konfliktów,

XV.7)

charakteryzuje kolejne etapy integracji europejskiej po 1989 r. (traktat z Maastricht, traktat lizboński),

XV.8)

wskazuje główne organy Unii Europejskiej,

XV.9)

przedstawia dochody i wydatki budżetowe Unii Europejskiej oraz fundusze Unii Europejskiej i podaje przykłady ich wykorzystania na poziomie regionalnym i centralnym w Rzeczypospolitej Polskiej,

XV.10)

wymienia największe siły polityczne reprezentowane aktualnie w Parlamencie Europejskim i charakteryzuje znaczenie polskich eurodeputowanych,

XV.11)

wyjaśnia pojęcie europejskiej polityki klimatycznej i charakteryzuje jej konsekwencje gospodarcze i społeczne dla życia Europejczyków w pierwszej połowie XXI w.